

Nästa steg på vägen mot en mer jämlik hälsa

Professor Olle Lundberg, ordförande

Kommissionens uppdrag - två delar

- 1. Att lämna förslag på åtgärder som kan bidra till att hälsoklyftorna i samhället minskar**
 - Huvudfokus socioekonomi och kön
- 2. Att genom ett utåtriktat och inkluderande arbetssätt öka medvetenhet och engagemang bland relevanta samhällsaktörer**

Tre betänkanden, en helhet

Nästa steg på vägen mot en mer jämlik hälsa

Förslag för ett långsiktigt arbete för en god och jämlik hälsa
SOU 2017:47

För en god och jämlik hälsa

En utveckling av det folkhälsopolitiska ramverket
SOU 2017:4

Det handlar om jämlik hälsa

Utgångspunkter för Kommissionens vidare arbete
SOU 2016:55

Det handlar om jämlik hälsa

– Utgångspunkter för Kommissionens vidare arbete

DELBETÄNKANDE AV
KOMMISSIONEN FÖR
JÄMLIK HÄLSA

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

SOU 2016:55

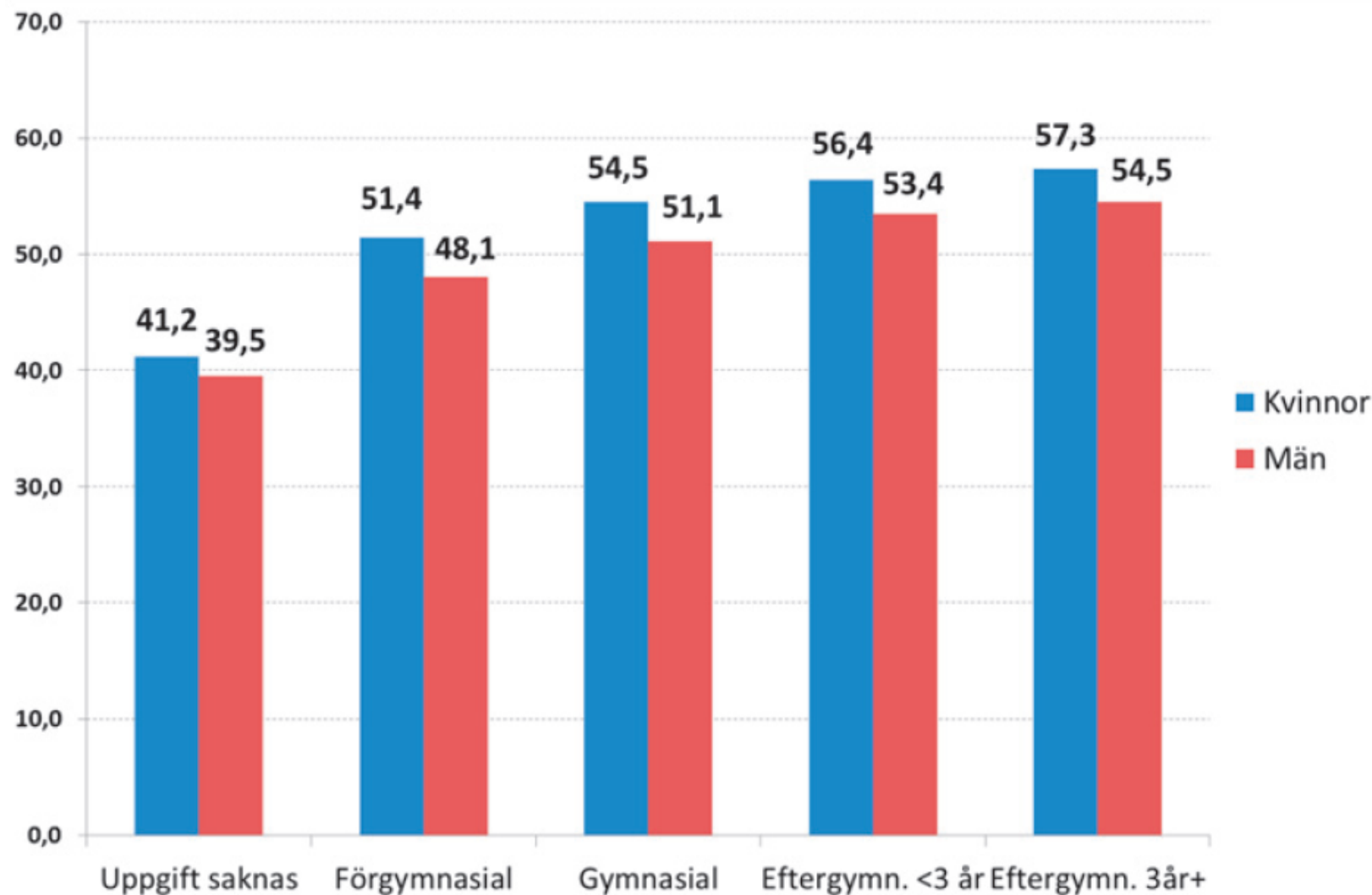
Syftet med detta betänkande

- **Att lägga fast en teoretisk grund**
 - Vad är ojämlikhet i hälsa?
 - Hur uppkommer ojämlikhet i hälsa?
 - Vilka slags åtgärder blir därmed rimliga?
- **Att ge en översiktlig beskrivning av ojämlikhet i hälsa i dagens Sverige**
- **Att peka ut det fortsatta arbetets inriktning**

Grundläggande utgångspunkter

- **Vi definierar ojämlikhet i hälsa**
 - *”Systematiska skillnader i hälsa mellan samhällsgrupper med olika social position”*
 - Vi skiljer mellan
 - Hälsogradienten
 - Hälsoskillnader mellan grupper i utsatta eller marginaliserade positioner och den övriga befolkningen

Medellivslängd vid 30, 2015

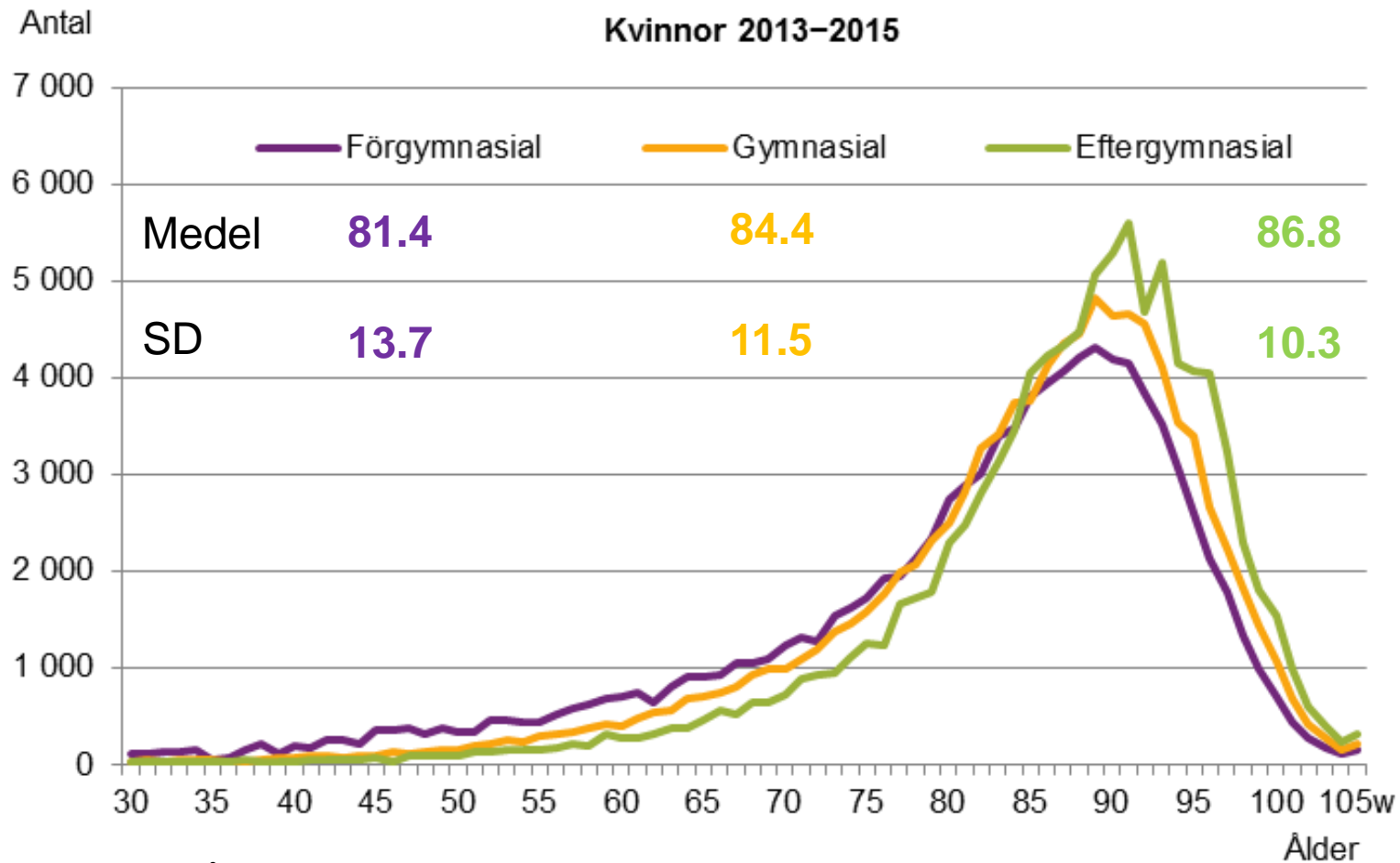
Källa: SCB

Kommissionen för jämlik hälsa

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

Ålder vid död efter utbildningsnivå

Bland 30 år och äldre, enligt standardpopulationen i livslängdstabellen

Källa: SCB

Återstående medellivslängd vid olika åldrar

Efter kön, utbildningsnivå, och födelse land, 2013–2015

Födelse land	Kvinnor				
Ålder	Totalt	Uppgift saknas	Förgymnasial	Gymnasial	Eftergymnasial
<i>Utrikes födda</i>					
30 år	54,42	54,12	53,39	54,57	56,34
50 år	34,89	34,67	33,90	35,17	36,69
65 år	21,21	21,14	20,38	21,54	22,87
85 år	6,85	7,05	6,53	7,00	7,60
<i>Inrikes födda</i>					
30 år	54,40	41,50	51,40	54,42	56,79
50 år	34,97	25,04	33,04	35,05	37,18
65 år	21,39	18,47	20,47	21,56	23,14
85 år	6,75	6,33	6,56	6,98	7,44

Hur skapas ojämlikhet i hälsa?

Villkor och möjligheter (resurser) inom centrala livsområden skiljer sig påtagligt åt för människor i olika sociala positioner:

- 1. Det tidiga livet**
- 2. Kunskaper, kompetenser och utbildning**
- 3. Arbete, arbetsförhållanden och arbetsmiljö**
- 4. Inkomster och försörjningsmöjligheter**
- 5. Boende och närmiljö**
- 6. Levnadsvanor**
- 7. Kontroll, inflytande och delaktighet**

Dynamiska samspel är avgörande

- **De olika resurserna är sammankopplade, ömsesidigt förstärkande, och samspelar över hela livet**
 - Hälsa är därmed både en **förutsättning** för och ett **resultat av** andra viktiga resurser (utbildning, arbete, försörjning etc.)
 - Dynamiska samspel, negativa / positiva spiraler
- **Ojämlighet i resurser ger**
 - Ojämlighet i risk för ohälsa
 - Ojämlighet i mottaglighet eller motståndskraft
 - Ojämlighet i konsekvenser av ohälsa

Människors handlingsutrymme viktigt

- **Ojämlighet i hälsa formas även av skillnader i handlingsutrymme inom och mellan sociala grupper**
 - Socialt bestämda handlingsmönster
 - Brist på resurser tenderar att i sig påverka människors beslut

Två vägar mot mer jämlik hälsa

1. Förslag riktade *direkt* mot de livsområden vi pekat ut

- Åtgärder som skulle ge mer jämlika villkor och möjligheter för människor i olika sociala positioner i det tidiga livet, i skolan, i arbetslivet, inkomster etc.

2. Förslag som *indirekt* kan påverka jämlik hälsa via styrning och uppföljning

- Åtgärder som skapar en bättre fungerande infrastruktur för strategisk styrning och uppföljning av det tvärsektoriella arbete för mer jämlik hälsa

För en god och jämlik hälsa

– En utveckling av det folkhälsopolitiska ramverket

DEL BETÄNKANDE AV
KOMMISSIONEN FÖR
JÄMLIK HÄLSA

Syftet med detta betänkande

- **Om arbetet för jämlik hälsa ska bli framgångsrikt krävs**
 - Att det bedrivs **brett** över alla de livsområden (sektorer) vi pekat ut
 - Att det bedrivs på ett sätt som skapar **medägarskap**
 - Att det bedrivs **kontinuerligt, löpande och systematiskt**
 - Att det har ett tydligt fokus på **jämlikhet**
- **Att få det befintliga ramverket att fungera som avsett är centralt för allt detta**
- **Bygger på ett brett underlag**
 - Enkäter, rapporter, dialog, jämförelser

Analys 1: Innehåll och process

- **Otydligheter i målstrukturen**
- **Ensidigt fokus på några områden**
 - Bredd över alla målområden krävs om hälsoklyftorna ska kunna slutas
- **Varierande genomslag hos centrala aktörer**
 - Myndigheter aktiva i betydligt mindre grad än kommuner och landsting

Analys 2: Aktörerna

- **Samordning i RK är för svag**
- **Uppdrag till centrala myndigheter otydliga**
 - Gäller inte minst Folkhälsomyndigheten och Länsstyrelserna
- **Kommuner och landsting behöver mer stöd**
- **Uppföljningen har för lite fokus på jämlikhet**
- **Utvärdering och forskning måste utvecklas**

Förslagen syftar till att skapa

- Tydligare mål med ett ökat fokus på jämlikhet
- Ett bredare angreppssätt
 - Inkludera alla målområden tydligare
- En motor som driver arbetet kontinuerligt
 - Löpande, långsiktigt, brett och dynamiskt i ett föränderligt samhälle
- Aktiv involvering av relevanta aktörer/sektorer
 - Främja ägarskap genom tydligare uppdrag och adekvat kunskapsstöd
- En utvecklad uppföljning
 - Jämförelser över tid, mellan samhällsnivåer och analys av ojämlikhet, samt en utvecklad utvärdering och forskning

Förslagen i korta drag:

- **Ett nytt övergripande mål**
- **Målområdena från 11 till 8**
- **Ett löpande strategiarbete som 'motor'**
 - Förankrade i Riksdagen
- **Förstärkningar av strukturen centralt (RK)**
 - Internt, GD-grupp, Dialogforum
- **Myndigheter får tydligare uppdrag**
 - Fohm ges tydligt uppdrag att ansvara för politiken
- **Uppföljningen stärks, fokus på jämlikhet**
- **Utredning om folkhälsolag, ansvar**

Nästa steg på vägen mot en mer jämlik hälsa

– Förslag för ett långsiktigt arbete för en god och jämlik hälsa

SLUTBETÄNKANDE AV
KOMMISSIONEN FÖR
JÄMLIK HÄLSA

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR
SOU 2017:47

Syftet med detta betänkande

- **Sammanfatta våra tidigare ställningstaganden och bedömningar**
- **Göra en samlad bedömning av vad som krävs för ett långsiktigt arbete för god och jämlik hälsa**
- **Ge inspel till den process vi föreslagit i SOU 2017:4 – bedömningar och förslag**
 - Mer jämlika livsvillkor inom åtta målområden
 - Mer strategisk styrning och uppföljning

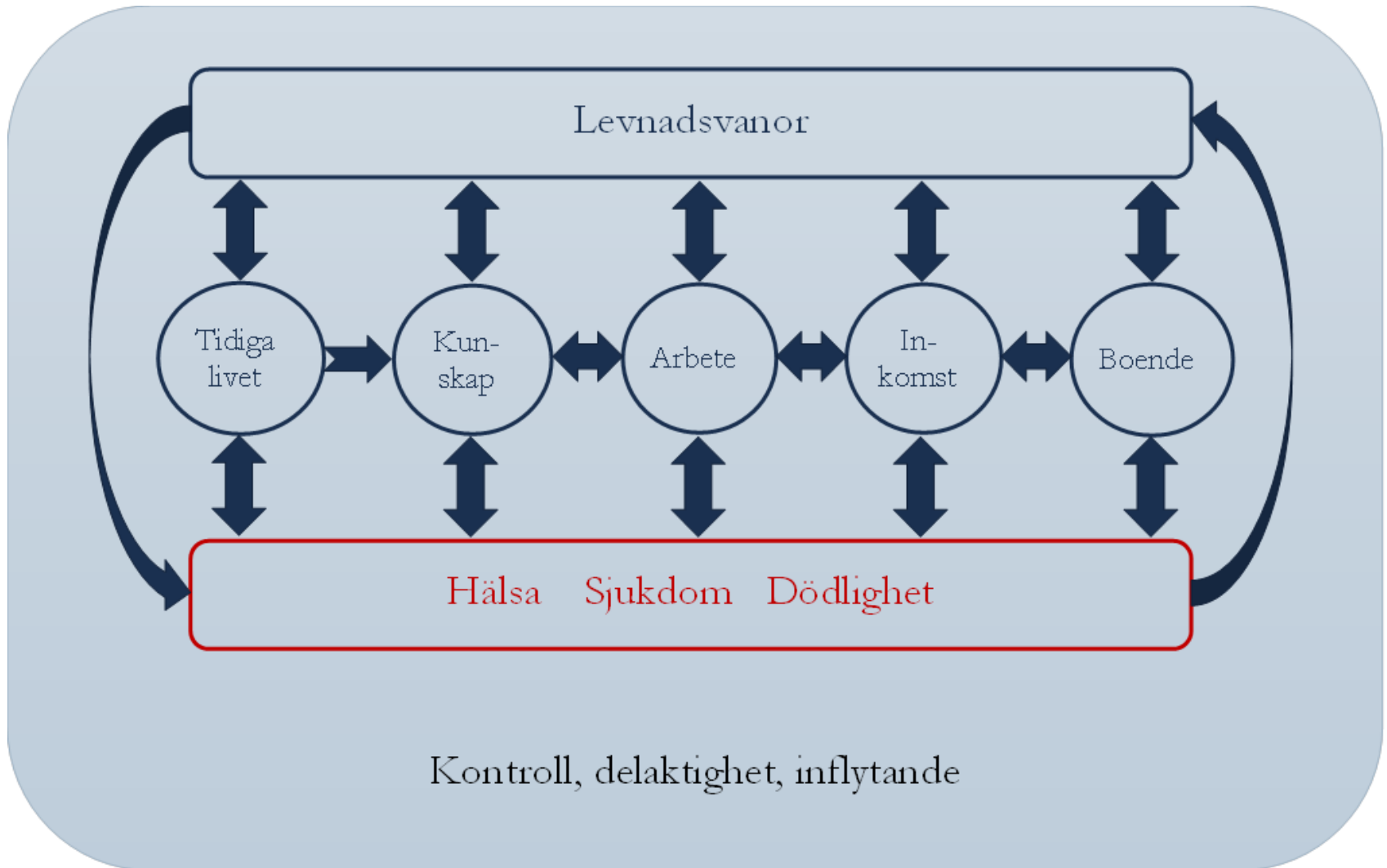
Viktiga utgångspunkter

- **Hälsoskillnaderna i Sverige är påtagliga**
 - Inom och mellan grupper
- **Med mer jämlika livsvillkor och möjligheter (resurser) kommer också en mer jämlik hälsa**
- **Ojämlighet är självförstärkande - de som har lite mer har större möjligheter att få lite mer**
 - Därför behövs ett pågående arbete bara för att hålla ojämlikheten konstant, än mer insatser för att minska den

Bred välfärdsansats - åtta målområden

1. **Det tidiga livets villkor**
2. **Kompetenser, kunskaper och utbildning**
3. **Arbete, arbetsförhållanden och arbetsmiljö**
4. **Inkomster och försörjningsmöjligheter**
5. **Boende och närmiljö**
6. **Levnadsvanor**
7. **Kontroll, inflytande och delaktighet**
8. **En jämlik och hälsofrämjande hälso- och sjukvård**

Villkor påverkar hälsa nu och på sikt

Slutbetänkandets struktur

1. Uppdraget och dess genomförande
2. Inledning (delbetänkande 1+2, beskrivning)
3. Generella utmaningar för att skapa mer jämlika villkor
4. **Mer jämlika villkor och möjligheter**
 - Inriktning och förslag inom de åtta målområdena
5. **Mer strategisk styrning och uppföljning**
 - Inriktning och förslag
6. Konsekvensbedömning
7. Nästa steg på vägen mot en mer jämlik hälsa

Generella slutsatser från vårt arbete

- **Starta med befintliga institutioner och verksamheter**
 - Kärnverksamheterna viktiga för jämlik hälsa
 - Medborgarperspektivet måste anammas
 - Mer fokus på främjande, förebyggande och tidiga insatser för jämlik hälsa
 - Tillgänglighet och kvalitet (i mötet & insatsen) viktiga medel
 - Sammantaget behövs mer likvärdighet, med olika insatser för olika behov, för att uppnå mer jämlikhet
- **En god infrastruktur för uppföljning, utvärdering och kunskap om jämlik hälsa behövs**

Exempel på inriktning av arbetet för mer jämlika villkor och möjligheter

- **En jämlik mödra- och barnhälsovård och en likvärdig förskola av hög kvalitet**
 - Bl.a. garanti för heltid i förskola
- **En god lärandemiljö och insatser för att motverka skolmisslyckanden**
 - Bl.a. återinförande av ämnesbetyg i gymnasiet
- **Minskade hinder för inträde på arbetsmarknaden samt ett stärkt arbetsmiljöarbete**
 - Bl.a. öka arbetsplatsförlagda inslag i yrkesprogrammen
 - Bl.a. skärpt arbetsmiljökontroll och nationellt arbetsmiljöcentrum

Exempel på inriktning av arbetet för mer jämlika villkor och möjligheter (2)

- **Åtgärder för att stärka de ekonomiska resurserna**
 - Bl.a. indexera riksnormen för ekonomiskt bistånd
- **Åtgärder för socialt hållbara bostadsområden med sunda boendemiljöer**
 - Bl.a. öka relevanta myndigheters närvaro
- **Vårdmöten som är hälsofrämjande och skapar jämlika insatser och resultat**
 - Bl.a. att utveckla patient- och personcentrerade arbetssätt

Inriktning på arbetet för mer strategisk styrning och uppföljning

1. Behov av medborgarperspektiv – medborgarnas behov och intressen i centrum

- ”Den enskildes personliga, ekonomiska och kulturella välfärd ska vara grundläggande mål för den offentliga verksamheten. *Särskilt ska det allmänna trygga rätten till arbete, bostad och utbildning samt verka för social omsorg och trygghet och för **goda förutsättningar för hälsa.***” (Regeringsformen 1 kap. 2 §)

2. Sektorsövergripande arbete utformat så att perspektivträngsel och målkonflikter inte förs vidare

Inriktning på arbetet för mer strategisk styrning och uppföljning (2)

3. Finansieringsmodeller

- Resursfördelningsmodeller bör i högre grad använda ett socioekonomiskt perspektiv.
- Ett utvecklat arbete med finansiell samverkan
- Offentlig upphandling bör utvecklas

4. Kunskapsbaserat arbete

- Bättre förutsättningar att bedöma effekter av politik och reformer
- Inrätta ett Råd för en god och jämlik hälsa

Sammanfattningsvis

Åtgärder för en god och jämlik hälsa

- **Kräver ett långsiktigt, löpande arbete**
- **Måste inriktas på livsvillkor i vid mening**
- **Ska ge mer likvärdiga förutsättningar för människor i olika sociala grupper**
 - Stärka individers egna möjligheter att handla och generera resurser
 - Stärka det allmännas förmåga att bidra med resurser

Nu finns all anledning att ta nästa steg på vägen mot en god och jämlik hälsa!

